

- 15541.** megigazul vagy beigazolódik: a „wârbaeren” ige két ellentétes jelentését a fordítás két különböző szóval adja vissza.
- 15552.** Isten nemesember: az eredetiben „vil verre uf gotes höfscheit”. A frivolan hangzó verssort kétféleképpen lehet értelmezni. Vagy arra gondol Isolda, hogy Isten uralkodó, és már csak ezért sem lehetnek tőle idegenek az udvari erények, vagy arra, hogy a maga módján Isten is (előkelő) férfi, akinek számítani lehet a nagyvonalúságára. Ha ez utóbbit fogadjuk el, akkor Isten „udvarképes” vagy „nagyúri” miveltnak emlegetése már a 15733–15750. sorok szatirikus kifakadását készíti elő.
- 15554–5.** írt... Tristannak: Gottfried semmit sem mond róla, de nyilvánvaló, hogy az érvágásepizód után Tristan elmenekült az udvarból, és elrejtőzött.
- 15558.** komp: valószínű, hogy Marke és kísérete a Londonból Carleomba vezető utat nem hajón, hanem szárazföldön tette meg. (A hajóút sokkal hosszabb lett volna.) Ez esetben Bristol felől kelhettek át a Severn folyón.
- 15578.** udvaronc, „ritter” (lovag): ha Isolda elfogadná egy ismerős udvaronc szolgálatát, később azzal gyanúsíthatnák, hogy gyógyírt vagy varázsszert kapott tőle a tűzpróba ellen.
- 15632.** tarisznyás, „baltenaere”: a „balte” (durva posztóköpönyeg) viselője, átvitt értelemben 'csavargó, koldus'.
- 15639.** megáldják a vasat és a tüzet: a „daz gerichte” itt nem a törvényszéket vagy a bizonyítási eljárást, hanem annak eszközeit jelenti. Az istenítelet nem lehetett érvényes a tüzes vasra mondott egyházi áldás nélkül.
- 15732.** meghordozta, „[si] truog ez”: korabeli jogi szakkifejezés. A vádlottnak meghatározott súlyú izzó vasat kellett a templom kertjében vagy előcsarnokában körbehordania. Ha eldobta vagy elejtette, akkor nem állta ki a próbát.
nem égette: három nap várakozás után volt szokás megvizsgálni, van-e a vádlott kezén égési sérülés. Gottfried ezt a procedúrát már nem részletezi.
- 15733–15750.** Ez a mű egyik legtöbbet vitatott részlete. Nem hihető, hogy Gottfried blaszfémia-ára vetemedne; inkább azokat bírálja, akik szerint Krisztus köpönyegként forgatható („wintschaffen else ein ermel”), vagyis akik alkudozni próbálnak Istennel, és ezáltal káromolják. Az írói eszköz – a bírált személyek szájába adni azok valóságos vagy állítólagos nézeteit – a középkori szatíra bevált eszköze volt, de már a bibliai Példabeszédekben is találkozunk vele.
- 15748.** esküjét varázskenőcsben fürdette, „ir gelüppeter eit”: a „lütpe” jelentése 'gyógyír, varázskenőcs' vagy 'méreg'. (Morold is azt mondja mérgezett kardjára, hogy „toedeg unde gelüppet”, 6943. sor.) Eszerint Isolda nem a kezét kente be gyógyírral vagy varázsszerral, hanem az esküjét.

Hans Sachs

ASZTALI ILLETLENSÉGEK

Mann Lajos fordítása

Gorombiántól ez ének,
az ő bugyuta könyvének
„Ostobaság” fejezete
van eme tanokkal tele:
„Halld, ember! Te vendégségben
kezet ne moss semmiképpen!

Körmöd hosszú s koszos legyen,
ábrázatod örömtelen!
Jól fent trónolj az asztalnál,
mint ha házigazda volnál!
De te ne fakadj imára,
merítsd kanalad a tálba,
s szedd el más elől, mit lehet,
szolgálj meg a »tahó« nevet!
Röfögj, csámcsogj, mint a disznó,
s csörtess kenyérért, az is jó!
Két-három kancsót boríts fel,
s amit megszerezteél, dugd el!
Takarja el a bal kezed
a melleden szelt kenyeret,
hogy másoktól rejtve legyen,
ne jusson hozzá idegen!
S míg belemélyeszted fogad,
nézz körül, hogy mit tartogat
szomszédod előtt az asztal,
mit csenj el egy mozdulattal!
Te is vendég vagy végtére,
mért ne kapd meg, ami kéne?
Amit megkívánsz, csak vedd el,
s tisztogasd fogad nyelveddel!
Hogyha behoznak egy ragut,
és szádban a nyál összefut,
kanaladat merítsd tele,
még ha kicsurog is fele,
s mocskos lesz tőle az abrosz!
Minden vizet végy magadhoz,
s máris fogd a másik tálát,
még ha foglalt is a szájad,
nehogy még megelőzzenek!
S gyűjts be nagy halom kenyeret!
Mindent legyen étel szádban,
de csak beszélj s köpködj bátran,
légy az asztali rend magad!
Törd a húst, és szeld a halat!
Az ízletes kis halaktól
ne ijedj meg, lakjál csak jól!
Abból, ami kicsi s kevés,
többet fogyaszt, kiben van ész.
Nyitott szájjal rágj, úgy a jó,
s szőröcsögj orroddal, mint a ló!
És vicsoríts fogaiddal,
mint a hentes ebe, míg fal.
S nyald körül nyelveddel szádat,

ne hagyj veszni a morzsákat!
Zabálni kell az, nem szopni,
de ivás előtt ne mosd ki,
hadd jusson zsír borodba is!
Légy tanú rá, hogy nem hamis,
idd ki egy szuszra, ne kortyold,
s böffents rá végül, hogy jó volt!
Ez az egészségnek jele,
senkinek sem ártasz vele.
De ha ártani akarnál,
tekints körül az asztalnál,
és szomszédod taszigáld,
szellentéssel őt kínáljad!
Ami odalent kiszaladt,
hagyj futni az asztal alatt,
tekintsd vándor portékának,
de első légy, ki fellázad!
Mily gyalázat! Ki lehetett,
ki ilyen bűzt eregetett?
Gyanúsíts, vádolj, rágalmazz,
s fűjd az orrod, ne irgalmazz!
Vájkálj is benne nyugodtan,
hadd tartsanak tőled ottan!
Fejedet is vakarhatod,
s ha ingedet kigombolod,
irtsd a bolhaseregletet
meg az odabújt tetveket!
Az abroszba törölvén szád,
szent nyugalom köszönthet rád.
Könyökölj rá az asztalra,
s mindjobban terülj el rajta!
De ha gyomrod berzenkedne,
fogd fejed a tenyeredbe,
s amikor feljön a falat,
okádd le szépen a falat!
Mikor az asztalt leszedik,
s a kézmosót ráhelyezik,
tele illatos füvekkel,
az alkalmat ne szalaszd el:
nyomjad bele mindkét mancsod,
hadd kapjon a jó nép pancsot!
Akkor végleg elismernek
elhivatott szerzetesnek
Szent Gorombián rendjében,
ahol nem számít az érdem,
csupán a kivagyiság.

Ott még sok öröm várhat rád,
ifjú maradsz, és éretlen,
mint a többi szerzetes benn,
s minden elismerést megkapsz
mesteredtől” – mondja Hans Sachs.

A grobian szóalkotás német eredetű: a Grob Ian, goromba, faragatlan Jankó (fajankó) szóösszevonásból jött létre, még a XV. század utolsó negyedében.

Sebastian Brant, a BOLONDOK HAJÓJÁ-nak szerzője követte el aztán azt a vakmerőséget, hogy 1494-ben megjelent főművében, az immár személyes ismerőssé vált Gróbiánt szentté avatta.

Ettől kezdve egyre-másra jelentek meg a feje tetejére állított illemtet, majd mind több emberi fonáságot kigúnyoló írások, élükön Erasmus 1509-ben megjelent főművével, A BALGASÁG DICSÉRETÉ-vel.

Hans Sachs, a minden újdonságra fogékony és azonnal reagáló költő 1534-ben egy rövid változatot, 1542-ben egy mesterdalt, 1563-ban pedig egy hasonló terjedelmű tréfás költeményt írt a témára, mely jelen fordításunk eredetije.

Hans Sachsnak ez a harmadik változata már Friedrich Dedekind 1549-ben megjelent GROBIANUS-ára támaszkodik. A marburgi, majd wittenbergi teológushallgató latin distichonokban írt munkája, a fejtetőre állított asztali illemtet a XVI. századi német nyelvterület legnépszerűbb műve volt, amely a következő században egész Európában elterjedt. Az ő munkája nyomán keletkezett a legátfogóbb ilyen magyar munka is, Csáktornyai Mátyás 1591-ben megjelent GRÓBIÁN-ja.

M. L.

Perneczky Géza

A MEGJAVULT MINISZTER

Az alábbi történet nem igaz, úgy találtuk ki az olvasó épülésére.

Azzal kezdődik, hogy egy egzotikus tengerparti üdülőhelyen egyszer fölmerül egy „európai író”, aki ott ül a homokban, és unalmában különböző színű kavicsokat gyűjt. Ahogy gyűjti a kavicsokat, hát ráköszön egy ismeretlen úr, és durván kivesz a kezéből egy kövecskét:

– Szabad? Itt találta?

Az író mérgesen fölnéz, s látja, hogy egy cserzett bőrű, lebarnult férfi áll előtte, kis nyírott bajusszal vagy anélkül. Nehéz eldönteni, hogy latin-amerikai vagy európai származású, ez attól is függ, hogy melyik országban hozzuk forgalomba a történetet, hol mi hat jobban. A férfi nem tekint vissza az íróra, hanem az ujjai közt forgatja a kavicsot, úgy vizsgálgatja. Erre föl az író is jobban megnézi, melyiket vette el az idegen. Látja, hogy arról a fekete kavicsról van szó, az ovális alakúróról erősen lapított formával, amit